

Денисовський Михайло Дмитрович

кандидат юридичних наук, адвокат, викладач, декан юридичного відділення «Бакалавр»

Галицький коледж іменні В'ячеслава Чорновола, Україна

Воробець Наталія Анатоліївна

здобувач вищої юридичної освіти юридичного відділення

Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола Спеціальності «Право», Україна

КОНТРАБАНДА ТОВАРІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СПОСОБИ ПРОТИДІЇ

***Анотація.** При написанні роботи нами запропоновано законодавчі зміни щодо редакції ст. 201 Кримінального кодексу України. Надано пояснення щодо об'єктивної сторони контрабанди. Охарактеризовано, суб'єкт злочину, суб'єктивну сторону та кваліфікуючі ознаки даного кримінального правопорушення.*

***Ключові слова:** контрабанда, митний контроль, кримінальне правопорушення.*

Контрабанда, як саме по собі явище та поняття в загальному з'явилась ще у далекі часи. Розвиток такого поняття як наслідок і злочинного діяння у свою чергу тісно пов'язана із становленням державності, а саме: державних кордонів, розвитку економіки, внутрішньої торгівлі та митної справи.

Поняття кримінально-караної контрабанди існує практично в усіх державах світу і майже за своєю суттю є аналогічним, проте в окремих випадках різняться у застосуванні самої по собі норми.

У Кримінальному кодексі України, злочин контрабанди віднесений до злочинів у сфері економіки та економічної діяльності, тобто в даний час нормативний підхід до контрабанди найбільш відповідає її соціальній та економічній сутності по відношенню людей до держави.

На сьогодні питання про кримінальну відповідальність за контрабанду регулюється ст. 201 КК України, яка розміщена в розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Особливої частини [2].

Варто зазначити, що суб'єкт злочину у ст. 201 КК України не містить ніяких ознак, які б його характеризували. Якщо звернути увагу щодо даного

питання посилаючись на норми Загальної частини КК України, то у ній ми можемо віднайти загальне визначення, яке вказує що «суб'єктом злочину вважається фізична особа, яка на момент вчинення злочину володіє двома основними ознаками: осудністю і досягненням певного віку» [2].

Беручи до уваги питання щодо встановлення суб'єктивної сторони злочину за ст. 201 КК України, то можна дійти висновку що це є внутрішня сутність злочину, психічна діяльність особи, яка відображає ставлення особи злочинця його безпоряденної свідомості та волі щодо здійснених нею суспільно небезпечного діяння та їх наслідків, а від так дане кримінальне правопорушення може бути вчинено виключно із прямим умислом

Про мотив та мету вчинення злочину у статті 201 КК України нічого не сказано [2].

Однак на нашу думку, при вчиненні контрабанди метою є вивезення (ввезення) та реалізація контрабандного товару.

Проте, таке твердження є досить спірним. Беручи до уваги насам перед те, що контрабанда – це злочин з формальним складом, об'єктивна сторона такого злочину включає виключно діяння.

Родовим об'єктом злочину передбаченого за ст. 201 КК України, який включеної до розділу VII Особливої частини КК України, є безпосередньо присутній за фактом вчинення у суспільних відносинах в сфері господарської діяльності.

Однак, варто зазначити, що за видовим об'єктом злочин - контрабанда віднесений до однієї із специфічних груп злочинів у таких сферах, як до прикладу кредитно-фінансової, банківської або ж бюджетної систем України, що прямо передбачено законодавчими положеннями нашої держави.

Положеннями чинного кримінального кодексу України визначено, що безпосереднім об'єктом контрабанди відповідно до ст. 201 КК України є «суспільні відносини у сфері державного регулювання переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України і внесення до бюджету мита та інших платежів» [2].

Звертаю увагу, що у теорії кримінального права досить гострим та спірним надається визначення саме основного та безпосереднього об'єкту, як суспільних відносин у сфері державного регулювання переміщення товарів через митний кордон всупереч законодавству України та напревеликий жаль станом на сьогодні не є чітко визначеним.

Крім того, предметом злочину контрабанди відповідно до положень ст. 201 КК України, визначено «культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси, а також спеціальні засоби отримання інформації».

Крім того, предметом злочину контрабанди відповідно до положень ст. 201 КК України, визначено «культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси, а також спеціальні засоби отримання інформації».

Поряд з цим, до даної групи злочинів віднесені такі види злочинів, як: незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, що передбачені ст. 263 КК України, або ж радіоактивними матеріалами які містять своє відображення у ст. 265 КК України, недбале зберігання зброї, що спостерігається ст. 264 КК України, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем кваліфікація якого здійснюється згідно ст. 262 КК України [2].

Крім цього, як нам відомо у кримінальному кодексі України поряд із загальною нормою про контрабанду ст. 201 КК України передбачена спеціальна норма ст. 305 КК України, яка в свою чергу встановлює відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що дає ефективний результат у кваліфікації таких злочинів.

Аналізуючи зміст загальної і спеціальної норми про контрабанду, хочу звернути увагу на певні розбіжності та недоліки щодо визначення об'єкта та предмета даного злочину.

Так у ст. 305 КК України, предметом контрабанди є «наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби». Тим часом як, у ст. 201 КК України предметом контрабанди можуть бути отруйні та сильнодіючі речовини.

З вище вказаного виникає питання, чому ці види речовин не були включені до спеціальної норми ст. 305 КК України та чому законодавцем допущено такі суттєві та очевидні прогалини у кримінальному законі [2].

Надалі, в розділі XIII Особливої частини КК України ст. 321 передбачає відповідальність за «незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів».

Тобто, можна дійти висновку, що ці предмети (отруйні та сильнодіючі речовини) перш за все є небезпечними для здоров'я населення та суспільства в цілому та несуть високу небезпеку для останніх.

Проте, аналізуючи норми кримінального кодексу України, дотримуємось думки, що за родовим об'єктом контрабанда отруйних та сильнодіючих речовин повинна бути віднесена виключно та безпосередньо до злочинів проти здоров'я населення. Звернемо увагу, що крім отруйних та сильнодіючих речовин, законодавець додатково визнає предметом злочину передбаченого ст. 321 КК України отруйні та сильнодіючі лікарські засоби, які також в свою чергу можуть спричинити шкоду здоров'ю населення на завдати непоправних наслідків життю людей.

Тому, тут вважаємо за доцільне та за необхідне доповнити статтю 305 КК України із посиланням на ці предмети, таким чином, як наслідок розширити перелік предметів контрабанди, які має суттєве значення у вирішенні даного питання та послужать вагомим внеском щодо вдосконалення кримінального закону, яке на жаль в нашій державі є далеко не ідеальним.

А, тому пропонуємо за потрібне, внести зміни до ст. 201 і ст. 305 КК України, шляхом уточнення предмету контрабанди та узгодивши в свою чергу зміст загальної та спеціальної норми, що буде позитивним відображенням в даних нормах закону.

Варто зазначити, що станом на сьогодні віднесення даного злочину передбаченого ст. 201 КК України, до розділу «Злочини у сфері господарської діяльності» що міститься у особливій частині КК України, є досить проблематичним та дискусійним оскільки своєю суттю не відповідає загальновизнаному критерію – а саме, відносинам, які складають та утворюють суть родового об'єкта посягання, – і виглядає науково невиправданим у зв'язку з виключенням кримінальної відповідальності за товарну контрабанду.

Цей злочин посягає в більшій мірі не так на господарські та податкові відносини, як в більшій мірі на відносини, які забезпечують особисту та громадську безпеку суспільства та держави.

Таким чином, за родовим об'єктом ст. 201 КК очевидно було б помістити до розділу IX Особливої частини Кримінального кодексу України, а саме – злочини проти громадської безпеки. У деяких статтях КК України, різних розділів йде мова про так зване незаконне ввезення інших предметів, що не охоплюються за своїм змістом диспозиціями статей 201 або 305 КК України, але по своїй суті такі дії є аналогічними контрабанді та за них по аналогії також повинна наставати відповідальність передбачена КК України [2].

У зв'язку з цим певний теоретичний та як наслідок практичний інтерес може становити наукова класифікація таких предметів даного злочину, що мають високу підвищену небезпеку та особливе значення для суспільства і держави, а незаконне переміщення яких через митний кордон України завдає істотної шкоди та потребує криміналізації.

На нашу думку, такі предмети потрібно поділити на наступні групи:

- 1) предмети, що несуть собою особливу цінність;
- 2) предмети небезпечні для здоров'я людей;
- 3) предмети, які створюють загрозу особистій та громадській безпеці;
- 4) предмети, які своєю сутністю загрожують суспільній моральності;
- 5) предмети, які загрожують особистій недоторканності життя особи.

Кримінально-правові заборони незаконного переміщення зазначених предметів через митний кордон України вважаємо безглуздо поміщати в одній статті під назвою «Контрабанда», а доцільніше ввести до відповідних розділів

Особливої частини КК, які вже містять в собі норми про відповідальність за ті чи інші незаконні дії з такими предметами.

Наприклад, як це зроблено у ст.301 КК України, щодо порнографічних предметів.

Аналогічно, що незаконне ввезення чи вивезення предметів, зазначених у ст. 201 КК, слід розмістити у диспозиціях відповідних статей інших розділів КК України, а саме: зброї, бойових припасів або вибухових речовин у ст. 263 КК, культурних цінностей – у ст. 298, 298-1 КК України, радіоактивних матеріалів – у ст. 265 КК України, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації – у ст.359 КК України [2].

Також обов'язково потрібно встановити кримінальну відповідальність за аналогічні кримінальні правопорушення, наприклад щодо цінних видів тварин – санкція яких міститься у ст. 248–249 КК України, цінних видів рослин – відповідальність за вчинення такої дій передбачена у ст. 247 КК України, а також біологічних агентів чи токсинів – у ст. 326 КК України.

Контрабанду можна розглядати, як ключову загрозу таким складовим економічної безпеки держави, як зовнішньоекономічній та митній безпеці. У результаті збільшення масштабів контрабанди держава втрачає контроль над експортно-імпортною діяльністю щодо певних груп товарів, особливо тих, що вилучені з загального списку товарообігу, а українським товаровиробникам в свою чергу наноситься досить значна шкода, оскільки в результаті нелегального імпорту товарів в рази зменшується попит на вітчизняну продукцію.

Варто зазначити, що контрабанду можна вважати транснаціональним злочином, оскільки їхньою головною ознакою є вчинення в декількох країнах незалежно від кордонів. З цих ознак впливає обов'язковість багатосторонньої криміналізації та пеналізації відповідних діянь.

В Україні до кола суб'єктів, які здійснюють протидію контрабанді на її митному та державному кордонах, належать Державна митна служба та Державна прикордонна служба України.

Контрабанда є досить складною та суттєвою загрозою економічній безпеці держави, її складовим (зокрема зовнішньоекономічній та митній), а також елементом тіньової економіки та, водночас, сприятливим фактором нарощення її обсягів.

Відтак, проблема протидії контрабанді потребує комплексності у вирішенні та залучення у боротьбу організаційно-правових засобів, новітнього матеріально-технічного устаткування, удосконалення координації відповідних суб'єктів протидії як в межах України, так і за її межами.

Список джерел:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.03.2021)
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. № 2341-ІІІ. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 03.03. 2021)